

3. *Парулина, И. И.* Университетский дискурс: сбор корпуса (на материале романа Д. Тартт «Тайная история») [Электронный ресурс] / И. И. Парулина // КиберЛенинка. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/universitetskiy-diskurs-sbor-korpusa-na-materiale-romana-dtartt-taynaya-istoriya>. – Дата доступа: 07.09.2022.
4. *Тартт, Д.* Тайная история : роман / Д. Тартт. – М. : АСТ : CORPUS, 2020. – 592 с.

А. В. Саматья (Беларусь)

РЭДАКТАРСКІ АНАЛІЗ НАВУКОВА-ПАПУЛЯРНАГА ВЫДАННЯ ДЛЯ ШКОЛЬНІКАЎ

У сучаснай выдавецкай практыцы заўважана не зусім станоўчая, на наш погляд, тэндэнцыя: не ажыццяўляець аналіз выдадзенай кнігі з пункту гледжання яе падрыхтоўкі, структуры і зместу. Больш увагі надаецца аспектам распаўсюджвання выдання. А між тым, як лічыць А. Э. Мільчын [2], аналіз, выконваемы рэдактарам, мае на мэце вызначыць, як выдадзены твор уздзеінічае на чытача ў цэлым і ў дэталях, дазваляе выявіць недахопы і рэзервы ўзмацнення станоўчых бакоў выдання.

Звычайна аналіз тэксту праводзіцца на адным з этапаў стварэння кнігі, але рэдагаванне пасля выхаду выдання ў свет таксама з’яўляецца актуальным. Праз некаторы час пасля выдання кнігі рэдактарскі аналіз можна праводзіць на аснове водгукў людзей, якія прачыталі кнігу. Такім чынам, рэдактар будзе ўлічваць меркаванні і пажаданні рэальнага чытача. Таксама не будзе лішнім падбудаваць выданне пад сучасныя тэндэнцыі, якія ў нашым свеце мяняюцца даволі хутка. Гэта зробіць кнігу больш зручнай, папулярнай і актуальнай на сённяшні дзень. Новы погляд на твор аўтара дапамагае заўважыць тыя недахопы, якія адразу не заўважыў рэдактар, ці тыя, якія праніклі ў кнігу пасля паліграфічнага выканання.

Задача артыкула — ажыццявіць рэдактарскі аналіз навукова-папулярнага выдання «Беларускія месяцы: чаму іх так называюць» [1].

Кніга выдадзена ў прыватным выдавецтве «Мон літарца» ў 2019 г. (тыраж 2 000 экз.) У падрыхтоўцы выдання прымала ўдзел выпускніца кафедры рэдакцыйна-выдавецкіх тэхналогій БДТУ Д. Свяцкая.

Як сцвярджаецца ў анатацыі, «навукова-папулярная кніга таленавітага выкладчыка, вядомага даследчыка і папулярызатара беларускай мовы Уладзіміра Куліковіча прысвечана раскрыццю таямніц назваў беларускіх месяцаў.

Яна складаецца з тэкстаў пра гісторыю найменняў дванаццаці месяцаў года, якія дазваляюць адчуць смак роднага слова; тэставых заданняў пасля кожнага інфармацыйнага блока пра месяц, каб усвядоміць прачытанае; спісу літаратуры для далейшага знаёмства са скарбамі беларускай мовы. Кніга адрасавана ўсім, хто цікавіцца беларускай мовай». На чацвёртай старонцы вокладкі чытацкі адрас канкрэтызаваны: «вучням 7–11 класаў для здабывання перамог у творчых конкурсах і алімпіядах, а таксама настаўнікам і бацькам».

У якасці тэмы выступае цікавае пытанне: адкуль узніклі назвы беларускіх месяцаў? Такі падыход, а таксама мова і стыль выдання адпавядаюць заяўленаму чытацкаму адрасу, нягледзячы на тое, што ў тэксце маюцца асобныя спецыяльныя тэрміны (*сістэматызацыя, субстантывацыя, амонімы, трыванне дзеяслова*) і іншамовныя словы (*serpen, vinotok, windowc, der Januar, enero*), вымаўленне якіх можа быць невядомым для дзяцей.

Мастацкае афармленне выконвае важную ролю ў выданні. Менавіта студэнтка прапанавала ў пачатку апісання кожнага месяца размяшчаць выявы аўтара. Візуальныя вобразы адлюстроўваюць змену надвор'я з кожным месяцам і розныя гаспадарчыя заняткі народа. Ідэя стварыць персанажа з вобраза аўтара – арыгінальная і цікавая. Гэта з'яўляецца адметнасцю кнігі, надае ёй унікальнасць. Цікавае таксама і афармленне вокладкі. Знаходзячыся на паліцы, кніга прыцягвае ўвагу сваёй яркасцю, адсутнасцю лішніх дэталей.

У творы выкарыстаны моўны ілюстрацыйны матэрыял. Гэта прыказкі, прымаўкі (*Травень зялёнай травой славен; Ліпень пякучы, але даручы*), а таксама прыклады з вершаў беларускіх аўтараў («*Сакавік – з сакатаннем і сокам*», П. Панчанка; «*Зноў верасень – / Запаслівы грыбнік – / Шчыруе па імшыстых баравінах*», А. Грачанікаў). Такі спосаб канкрэтызацыі матэрыялу характэрны для навукова-папулярнай літаратуры.

Пасля кожнай главы прыводзяцца тэставыя заданні, каб чытач лепш запамінаў інфармацыю. Звычайна заданні выкарыстоўваюцца ў вучэбнай літаратуры, але сёння ў навукова-папулярным жанры магчымы пошукі новых рэдактарскіх рашэнняў і прыёмаў, якія ўздзейнічаюць на чытача.

Мэта навукова-папулярнага выдання – гэта, па-першае, даць інфармацыю з пэўнай галіны ведаў у агульнадаступным выглядзе, а па-другое, зацікавіць чытача тэмай. Мова і падача павінны быць жывымі, прыцягваць увагу. Для гэтага ў кнізе прыдуманы персанаж, які суправаджае нас па старонках выдання.

Калі разглядаць тэхнічны апарат выдання, можна адзначыць, што анатацыя дакладна апісвае змест кнігі, а таксама выконвае маркетынговую функцыю. Яна абуджае цікавасць чытача, бо напісана даступна, з выкарыстаннем вобразных сродкаў.

Вёрстка і паліграфічнае выкананне знаходзіцца на высокім узроўні. Адразу прыкметных памылак няма, акрамя пераносу верша на наступную паласу. Па правілах вёрсткі ў канцы адной старонкі і ў пачатку другой павінна быць не менш за два вершаваныя радкі.

Патрэбна адзначыць, што, на жаль, у выданні знаходзім некаторыя асобныя недарэчнасці, выпраўленне якіх дазволіць удасканаліць кнігу ў будучым. Сярод іх:

1. Некаторыя парушэнні правілаў набору і вёрсткі: перанос верша на наступную паласу (с. 38–39); адсутнічае неразрыўны прабел (с. 43).

2. Графіка-арфаграфічныя памылкі: прапушчана літара *i* ў заданні 4 – *зімабор* (с. 15); слова *месяц* напісана з мяккім знакам на канцы (с. 48); у канцы пастаронкавай зноскі закрываецца дужка, але яна не адкрывалася (с. 46.); лішняя літара у – *распаўсюдніка* (с. 56); няма лініі для запісу прапушчанага слова у заданні 1 – *зіме бацюхна родны* (с. 48); у назве «*Наша Ніва*» абодва слова павінны пачынацца з вялікай літары (с. 21); прапушчана літара з у слове *дзяржаўны* (с. 4 вокладкі).

3. Якасць тэставага матэрыялу. У кнізе ёсць заданні, да якіх няма адказаў у тэксце. Напрыклад, заданне 10 (с. 49): У прыказцы гаворыцца: «У лістападзе селянін з калёсамі развітваецца, у сані садзіцца». З чым (або з кім) развітваецца селянін? Для выбару адказу прапануюцца варыянты: 1) З гаспадарчай павозкай на палазах; 2) З чатырохколай гаспадарчай павозкай; 3) З лёгкім экіпажам з адкідным верхам; 4) З лёгкім вязным вазком; 5) З лёгкім аднаконным двухколым экіпажам без козлаў з адным сядзеннем. Але пералічаныя назвы транспартных сродкаў у тэксце не згадваюцца. Гэтак жа не даецца тлумачэнне ў тэксце і такім найменням, як «крэсіва» (Заданне 10 с. 29); «сырадой» (Заданне 8 с. 33); «імшыстыя баравіны» (Заданне 9 с. 41). На наш погляд, было б не лішнім іх тлумачыць, каб вучні маглі арыентавацца не толькі на ўласную эрудыцыю, але і на тэкст.

4. Адсутнасць пастаронкавых зносак. Зноскі спатрэбіліся б, напрыклад, для тлумачэння іншамойных прыказак.

Рэдактарскі аналіз выдання і яго прасоўвання дазволіў устанавіць, што форма і змест, кампазіцыя выдання адпавядаюць узросту падлеткаў. Добра ажыццёўлена і паліграфічнае выкананне. Неабходна адзначыць якасную працу мастака. Тэкст напісаны зразумела і даходліва для чытача, стыль паведамлення садзейнічае зацікаўленасці ў дадзенай тэме. Выданне адпавядае свайму навукова-папулярнаму прызначэнню, бо яно знаёміць чытача з гісторыяй асобнай групы беларускіх слоў – назваў месяцаў – і папулярызуе цікавасць да роднай мовы. Для магчымасці чытачоў выказаць сваё меркаванне аб выданні, унесці прапановы рэкамендуецца наладзіць абмеркаванне кнігі «Беларускія месяцы: чаму іх так называюць» на інтэрнэт-прасторы. Водгукі на кнігу дапамагаюць наладзіць зваротную сувязь з пісьменнікам, і калі апошні адгукнецца – абмеркаваць планы на будучыню, даведацца пра новыя кнігі, пра творчы працэс у цэлым.

Літаратура

1. *Куліковіч, У. І.* Беларускія месяцы: чаму іх так называюць / У. І. Куліковіч. – Мінск : Мон літара, 2019. – 56 с.
2. *Мильчин, А. Э.* Издательский словарь-справочник / А. Э. Мильчин. – М. : ОЛМА-Пресс, 2003. – 559 с.